

הרב איתן אליצור

'מדינה כהלכה'

הרב עדו רכניץ, 'מדינה כהלכה - התמודדות יהודית עם אתגר העצמאות', 2018, בהוצאת מכון משפטי ארץ וספרי מגיד, עמ' 374.

בספרו החדש, מדינה כהלכה, עוסק הרב עדו רכניץ בשאלת כיצד צריכה להתנהל מדינה ע"פ התורה. חשיבותו של הספר היא כבר בעצם השאלה השאלת שולחן הדיון התורני. כבר שבעים שנה יש לנו מדינה, והדינונים על תורה ומדינה מתחמקדים בדיוני שבת וכשרות. כל זה חשוב ונחוץ, אבל התורה אומרת את דברה גם, ובעיקר, על הכלל. התורה מלמדת כיצד צריכה להתנהל ממלכה יהודית. התורה ניתנה לעם ולא לפרטיהם. היא באה ללמד כיצד יתנהל העם. בכך עוסקת הספר מדינה כהלכה.

הספר דן בשלושה נושאים עיקריים, נסקור אוטם בתמצית.

א. מבנה המשפט הראו'

הנושא הראשון הוא מבנה המשפט הראו' על פי התורה. בעניין זה טוען המחבר כי במדינת ההלכה, התורה היא החוקה של המדינה, חוקה אשר תחתיה יש מקום לחקיקה אונסית, תורנית ואזרחות. עוד טוען המחבר כי במדינת ההלכה אסור לכהנים לשילוט, ותפקידם העיקרי של תלמידי החכמים הוא לפרש את חוקי התורה במסגרת הרשות השופטת. לעומת זאת, הרשות המבצעת נמצאת בידי אדם שאינו כהן והוא אינו חייב להיות תלמיד חכם. אדם זה הסמכות להחיליט על פי שיקול דעתו מתוך מחויבות לתורה ולארציה, אולם הוא אינו מקבל הוראות מתלמידי החכמים ברוב הנושאים. נושא חשוב שהמחבר בוחן לעומקו הוא היחס ההלכתי לשולטן העם (דמוקרטייה) לעומת היחס ההלכתי לממשלה. מסקנתו המחוודשת היא שהמשפט הרצוי הוא דמוקרטי, כאשר המלך יהיה בעל סמכות סמלית בלבד.

ב. ערכי מדינת התורה

הנושא השני הוא הערכים של מדינת התורה. בהקשר זה בחר המחבר לבחון דווקא ערכים דמוקרטיים מודרניים - שוויון וחירות. עמדתו היא שיש מקום לשווון בסולם הערכים היהודי, אולם הוא לא ערך עליון. יש בהלכה יחס שווה לבני האדם, אולם ההלכה מניחה שיש שינוי בין בני אדם גם כשאין לך ראה מדעית, כגון שינוי בין ישראלים לכהנים, בין יהודים לגויים, בין נשים לגברים. לכן יש בהלכה יחס שונה לאנשים שונים בחלק מהתחומים.

לערך החירות הוקדש שער שלם ובו מציג המחבר את עמדתו לפיה חירות האדם וריבונות האדם הן ערך יסוד ביהדות, אולם תפקידו של האדם ליותר על חירותו ולקבל עליו עול מלכותיהם. יחד עם זאת מצופה מאדם עובד ה' לפועל באופן יזומי ויצירתי למען רצונו של הקב"ה בתחוםים שבהם הדבר אפשרי. המחבר טוען שההלכה מתנגדת לכפייה דתית ברשות היחיד. לטענת המחבר, הדבר נכון בתר שאות בימינו. ביום אין להפעיל כפייה דתית, כיון שהיא לא תשיג את מטרתה להגברת שמירת המצוות. להפוך, היא תזיק.

ג. מעמדה של מדינת ישראל

הנושא השלישי שהספר עוסק בו הוא שאלת מעמדה ההלכתי של מדינת ישראל. לצד הדיון בשאלת המשטר הראווי עוסקת המחבר גם בשאלת היחס למשטר המצווי. עמדתו היא שהיחס ההלכתי האוחז ביוטר הוא לרשות המבצעת. לרשות המחוקקת מתייחסת ההלכה בפחות אהדה, ויחסה השילילי ביוטר של ההלכה הוא לרשות השופטת. לטענת המחבר הדבר توأم את מידת הדתיות של כל אחת מההרשויות במשטר הראווי: הרשות הדתית ביוטר היא הרשות השופטת, וכן בהתאם ישנו יחס שלילי ביוטר לרשות שופטת חילונית. לעומת זאת, במשטר הראווי הרשות המבצעת אינה דתית, וכן היחס לרשות מבצעת חילונית הוא אוחז.

אחרית דבר

חשיבותו של הספר, כפי שפתחנו, היא בהעלאת המודעות לכך שהתורה מותווה דרך לא רק להתנהלותו של הפרט אלא בעיקר להתנהלותו של העם כעם, כЛОMER בתנהלהו של מדינה. יש לקוות כי ספר זה יפתח תקופה חדשה של עיסוק בתורת המדינה, ובזכות כך נזכה ללמידה וללמידה, לשמר, לעשות ולקיים את כל דברי התורה, עם שלם ולא רק כפרטים.

